

## 4. METODY VYMEZENÍ REGIONŮ

Proces vymezení regionů nazýváme **regionalizací**.

Regionalizace probíhá ve fázích:

- (ii) definice účelu,
- (iii) analýza vstupních dat
- (iv) provedení vlastního vymezení regionů.

V závislosti na potřebě vymezení různých účelových regionů rozlišujeme celou řadu typů regionalizace.

Regionalizaci lze provádět na základě:

- a) socioekonomických kritérií (hospodářská problémovost, nezaměstnanost, kriminalita, sociální patologie, apod.)
- b) fyzicko-geografických kritérií (horské regiony, nížiny, lesy)
- c) dalších výběrových kritérií (vinařské regiony, obilnářské oblasti, oblasti cestovního ruchu, apod..)

**Metody vymezení regionů** publikoval přední slovenský geograf K. Ivanička (*IVANIČKA, K.: Základy teórie a metodológie socioeconomickej geografie, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava, 1983*). Jedná se především o tyto metody:

### 1. metoda generalizace textu

Metoda tvoření obecných pojmů z pojmů méně obecných nebo jedinečných. Generalizace souvisí s abstrakcí (zjednodušením). V rámci regionalizace prostřednictvím generalizace se vybírají *podstatné* prvky, fakta, vazby a ignorují se méně typické, méně významné skutečnosti. Výstupem je vymezení vnitřně

maximálně homogenních a navzájem maximálně heterogenních regionů.

## 2. kartografická metoda

Zaznamenávání konkrétních *společných jevů* výrazovými prostředky do mapových podkladů v souvislosti s geografickými zákonitostmi. Metoda je v současných podmínkách využívána velmi často z praktických důvodů – je to velmi názorná metoda, s využitím GIS – geografických informačních systémů lze provést regionalizaci snadno a přesně (analýza dat, mapové vrstvy, ortofotomapa).

## 3. metoda analýzy vzdáleností v n-rozměrném prostoru

Seskupování menších areálů s jistým počtem faktorů do menšího počtu regionů, které se vyznačují maximální vnitřní homogenitou v závislosti na definovaném (daném) komplexu faktorů.

## 4. metoda vymezení nodálních regionů

Metoda se zabývá zkoumáním *prostorových vazeb určitého centra* (uzlu, nodu) a jeho zázemí, resp., **vzájemných vazeb** několika center. Datové (informační) zdroje – zkoumané charakteristiky: dojíždka do zaměstnání a do škol, spádovost občanské vybavenosti, dodavatelsko-odběratelské vztahy, administrativně-správní vztahy, apod. Vazby jsou vymežovány slovním popisem, kartograficky (charakter, směr a intenzita vzájemných vazeb), hodnotově (číselně) – pro představu např. analýza dojíždky a vyjíždky do zaměstnání a do škol v rámci Sčítání lidu, domů a bytů.

## 5. HIERARCHIČNOST REGIONŮ

Pro první přiblížení se z hlediska vzájemného **hierarchického** vztahu regionů se používá triáda „**supraregion – region – subregion**“.

V této posloupnosti je region na námi zvolené hierarchické úrovni na jedné straně složen z regionů nižšího řádu (subregionů) a na druhé straně je sám součástí regionu vyššího řádu (supraregionu).

Z hlediska zařazování regionů do **velikostních tříd** bychom zas mohli použít triádu „megaregion – region – nanoregion“, přičemž střední úroveň regionu mnohem častěji rozlišujeme ještě detailněji na „**makroregion – mezoregion – mikroregion**“.

Jak je vidět, členové uvedených triád jsou **relativní** – závisí na tom, kterou hierarchickou úroveň zvolíme za základní.

*Například triáda „Střední Evropa – Česká republika – Jihomoravský kraj“ může být posunuta jak na vyšší hierarchickou úroveň „Evropa – Střední Evropa – Česká republika“, tak na nižší hierarchickou úroveň „Česká republika – Jihomoravský kraj – okres Znojmo“ apod.*

Volíme počet hierarchických úrovní vždy tak, abychom z daného hlediska co nejlépe vyjádřili skutečnou geografickou hierarchii.

**Na různých hierarchických úrovních probíhají**

regionální procesy různého charakteru a s různou intenzitou.

## 6. PROBLÉM NEJVĚTŠÍ A NEJMENŠÍ VELIKOSTI REGIONŮ

Otázka, zda má tato hierarchizace regionů nějaký „strop“ a „dno“? Na tuto otázku zatím nepanuje v regionální geografii jednotná odpověď.

### 6.2. PROBLÉM MAXIMÁLNÍ VELIKOSTI REGIONU

Každý region v sobě zahrnuje jen část (výseč) povrchu Země, tedy **region** můžeme **přinejmenším z horizontálního hlediska** vždy chápat jako nějakou územní část geografické sféry.

**MAXIMÁLNÍ územní ROZSAH REGIONŮ** je tedy limitován tím, že **přinejmenším v horizontálním smyslu nikdy nemůže dosáhnout velikost geografické sféry.**

### 6.3. PROBLÉM MINIMÁLNÍ VELIKOSTI REGIONU A JEHO PRVKŮ

Problém **stanovení minimální velikosti regionu a jeho prvků.**

Takové stanovení musí být objektivní, tj. musí vycházet především z nejspecifičtějších rysů jak geografické sféry (jako základního objektu geografie), tak i regionu.

**I ten NEJMENŠÍ REGION ještě musí splňovat definici regionu** tak, že i ve svém vymezení ještě ovlivňuje územní diferenciaci a integraci jiných objektů bezprostředně i svou vlastní prostorovou diferenciací.

Za **REGIONÁLNÍ PRVEK** považujeme takovou **územní či neúzemní geografickou částici vybranou do vyčleněného regionu**, jejíž vlastnosti sice ještě ovlivňují územní diferenciaci a integraci ostatních objektů, ne však už přímým vlivem vnitřní prostorové diferenciaci této části, ale už jen prostřednictvím jejího tvaru, velikosti a polohy.

Regionální prvek je už jen nevlastním objektem regionální geografie, protože ta se zabývá jen jeho celkovými charakteristikami.

## 7. REGIONY INDIVIDUÁLNÍ, TYPOLOGICKÉ A OBECNÉ

Náš **přístup** k vymezení a výzkumu regionů **závisí mj. na cílech**, které si přitom klademe. S ohledem na tyto cíle pak zdůrazňujeme buď jedinečné vlastnosti regionu, nebo vlastnosti které má region společné s některými dalšími regiony, nebo vlastnosti společné všem regionům. Podle toho pak rozlišujeme:

### 1. REGION INDIVIDUÁLNÍ

Při tomto přístupu je zdůrazňována jedinečnost (neopakovatelnost) regionu, neboli ty z jeho **vlastností, které má pouze on a žádný jiný region**.

*Velmi často se tato jedinečnost projevuje i vlastním jménem regionu (např. Krušné hory, Polabská nížina, Dyjskosvratecký úval, Českomoravská vrchovina, Středočeský kraj), které už často ani nemusí odrážet vlastnosti tohoto regionu (dnes např. Krkonoše) – ne tedy typologickým označením jako např. hory, nížina, úval, vrchovina, kraj atd.)*

*Na většinu námi vymezených regionů však neodkazujeme vlastním jménem, ale stručným označením, vystihujícím spojení jeho nejzákladnější charakteristiky jedinečné s charakteristikou typologickou. Z jedinečných vlastností regionu je přitom nejčastěji zdůrazňována jeho poloha na povrchu (určená absolutně zeměpisnými souřadnicemi nebo relativně vůči jiným jedinečným geografickým objektům). To se pak odráží ve*

*způsobu, jímž pak na region odkazujeme (např. západočeský lázeňský region, region pražské sídelní aglomerace, bramborářský region Českomoravské vrchoviny atd.).*

## **2. REGION TYPOLOGICKÝ**

Při tomto přístupu je zdůrazňována typičnost regionu, neboli ty z jeho **vlastností, které mají kromě něho i některé další regiony, ne však všechny.**

*Odkazujeme na něj jen typologickým označením, vystihujících jeho příslušnost k určitému typu regionů, který je vymezen skupinou regionů majících společné stanovené vlastnosti. (Např. záplavová území, řepařské oblasti, vrchoviny, území monarchií atd.).*

## **3. REGION OBECNÝ**

Při tomto přístupu je zdůrazňována obecnost regionu, neboli ty z jeho **vlastností, které má daný region společné se všemi regiony.** Na takto pojímaný region se už neodkazuje ani vlastním jménem, ani jedinečnou vlastností, ani vlastností typologickou. Je to prostě region.

## 8. TRÍDĚNÍ REGIONŮ PODLE REGIONALIZAČNÍCH ZNAKŮ

(tj. znaků na jejich základě vymezujeme region)

### 8.1. DLE POČTU REGIONALIZAČNÍCH ZNAKŮ A JEJICH SPECIFIKACE

#### a) monokriteriální region

Jde o region vymezený na základě jen jednoho zvoleného kritéria. Je tvořen kompaktním územím, na němž se kontinuálně vyskytuje námi zvolený jev bez ohledu na to, jaké jiné jevy (resp. prvky) se v tomto území ještě vyskytují. Zjednodušeně se dá říci, že jediným vymežujícím kritériem je sama existence prvků jednoho druhu na určitém území.

*Příkladem může být např. region souvislého výskytu hnědozemě (bez ohledu na tom, že se na této hnědozemi vyskytují i jiné jevy – např. sídelní, průmyslové, rostlinné, živočišné. dopravní atd.).*

#### b) monokriteriální region se specifikovanými subkriterii

Jde opět o region vymezený na základě jen jednoho zvoleného kritéria, v tomto případě však ještě specifikovaného určitými subkriterii.

Je tedy tvořen kompaktním územím, na němž se vyskytuje námi zvolený jev v určité kvantitativní či kvalitativní úrovni. Zjednodušeně se dá říci, že vymežujícím kritériem tu už není jen sama existence prvků jednoho druhu (tj. jen základní kritérium), ale i nějaká míra této existence (stanovená subkriterii).



Takovými subkriterii specifikujícími tuto existenci mohou být hustota prvků na jednotku plochy, velikost prvků, jejich stáří, intenzita jejich výskytu, doba jejich výskytu, charakter jejich vývoje, charakteristika jejich vazeb atd.

*Příkladem může být hnědozemní region vymezený na základě stanoveného minimálního podílu hnědozemě na jednotku plochy, region kde se míra nezaměstnanosti pohybuje nad stanovenou mez, region vymezený na základě stanoveného minimálního počtu klíšťat na jednotku plochy, region volební vymezený územím s nadpolovičním počtem hlasů odevzdaných ve volebních místnostech pro určitou stranu atd.*

### **c) polykriteriální region**

Jde o region vymezený na základě alespoň dvou zvolených kritérií.

Je tvořen kompaktním územím, na němž se souvisle vyskytují námi zvolené jevy bez ohledu na to, jaké jiné jevy (resp. prvky) se v tomto území ještě vyskytují. Zjednodušeně se dá říci, že vymezuujícími kriterii je tu sama existence částic zvolených druhů na určitém území.

*Příkladem může být např. region souvislého současné rozšíření hnědozemí a půdní eroze.*

### **d) polykriteriální region se specifikovanými subkriterii**

Jde opět o region vymezený na základě alespoň dvou zvolených kritérií, v tomto případě však ještě specifikovaných určitými subkriterii.

Je tedy tvořen kompaktním územím, na němž se

vyskytují námi zvolené jevy v určité kvantitativní či kvalitativní úrovni. Zjednodušeně se dá říci, že vymežujícími kritérii je tu nejen sama existence částic zvolených druhů, ale i nějaká míra této existence (stanovená subkritérii).

*Příkladem může být např. region s určitou hustotou obyvatelstva zaměstnaného v průmyslu, region současného výskytu určitého procenta muslimů a hinduistů apod., region určité minimální intenzity současného rozšíření hnědozemí, srážek a sklonitosti terénu apod.*